

ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ АПН УКРАЇНИ

ХАРИТОНОВА Валентина Василівна

УДК 373.5:[371]:687(043.3)

**ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТОРСЬКИХ
ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПРОЦЕСІ
ПРОЕКТУВАННЯ І ВИГОТОВЛЕННЯ ШВЕЙНИХ ВИРОБІВ**

13.00.02 - теорія та методика трудового навчання

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2009

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини, Міністерство освіти і науки України

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Коберник Олександр Миколайович,
Уманський державний педагогічний університет імені
Павла Тичини, директор Інституту природничо-
математичної та технологічної освіти

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Сидоренко Віктор Костянтинович,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України, завідувач кафедри
методики навчання

кандидат педагогічних наук, доцент
Мамус Галина Мефодіївна,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, доцент кафедри трудового
навчання

Захист відбудеться 27 січня 2010 р. о 14 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.452.04 в Інституті педагогіки АПН України за адресою: 04053, м. Київ, вул. Артема, 52-А, 1-й поверх, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Інституту педагогіки АПН України (04053, м. Київ, вул. Артема, 52-Д).

Автореферат розіслано ____ грудня 2009 року.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради

Г.Є. Левченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. В умовах входження України в Європейський освітній простір виникає необхідність пошуку ефективних шляхів розвитку творчої особистості, конкурентоспроможної в будь-якій галузі діяльності, здатної адекватно сприймати інноваційні процеси в суспільстві, генерувати власні ідеї.

Важливість дослідження даної проблеми зумовлена зростаючими потребами суспільства в культурних, освічених фахівцях та недостатнім рівнем їхнього художньо-естетичного розвитку. Відповідно до цього набуває актуальності проблема оволодіння учнями художньо-конструкторськими знаннями та вміннями. Людина, яка володіє відповідними знаннями та вміннями, здатна активно й незалежно мислити, вміє творчо вирішувати трудові завдання, шукати нові варіанти вирішення різних виробничих ситуацій, зможе в подальшому працювати на тому рівні, який буде відповідати вимогам суспільства. Водночас аналіз науково-методичної літератури й практики викладання в загальноосвітніх навчальних закладах показує, що існуюча система підготовки учнівської молоді до творчого вирішення трудових завдань не відповідає сучасним вимогам суспільства. Це стосується і уроків трудового навчання.

На необхідність переорієнтації та оновлення системи трудового навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів указано й у Державному стандарті освітньої галузі “Технологія”, де підкреслено необхідність внесення істотних змін в організацію та методику занять, які були б спрямовані на формування в учнів, насамперед, тих знань, умінь і якостей, які потрібні їм для входження в сучасне високотехнологічне, інформаційно насичене суспільство. Формування художньо-конструкторських знань та умінь у процесі технологічної освіти сприятиме розвитку творчих індивідуальних можливостей кожного учня, формуванню не тільки професійних знань і умінь, а й здатності сприймати нову інформацію, проектувати свою діяльність і виконувати поставлені завдання, враховуючи естетичний та технічний аспекти в їх єдності.

Вивчення досвіду навчання швейної справи в старших класах свідчить, що на сучасному етапі розвитку спостерігається прояв певних суперечностей, від успішного вирішення яких залежатиме результативність технологічної освіти учнів. Насамперед, це суперечності між: зростанням потреб ринку праці у кваліфікованих фахівцях, здатних самостійно приймати рішення, та недостатньою підготовкою їх до такої діяльності в загальноосвітній школі; підвищенням вимог до рівня профільної підготовки старшокласників та станом організації технологічного навчання в загальноосвітніх школах; зростанням вимог до художньо-конструкторської діяльності старшокласників у процесі профільної підготовки зі швейної справи у загальноосвітніх навчальних закладах та недостатнім її науково-методичним забезпеченням.

Отже, результати аналізу педагогічної теорії та практики показують, що питання формування художньо-конструкторських знань та умінь учнів старших класів в умовах профільної технологічної підготовки залишається ще мало дослідженим.

Проблемі підготовки творчої особистості учня у процесі предметно-перетворювальної діяльності присвячені праці І.Волкова, І.Волощука, Л.Виготського, О.Луки, О.Леонтьєва, Н.Мартинюка, М.Морозова, В.Моляко, Я.Пономарьова, В.Чудновського, В.Юркевича та інших учених.

Дидактичне обґрунтування впровадження в навчальний процес загальноосвітньої школи елементів художнього конструювання і технічної естетики висвітлено в роботах Є.Антоновича, О.Гервас, Ю.Іванова, Ю.Катханової, Б.Неменського, Б.Нешумова, Н.Ростовцева, В.Тименка, В.Трофімчука, А.Хворостова, Л.Шпак, Б.Юсова і ін.

Усі ці дослідження базуються на загальнотеоретичних положеннях технологічної освіти і зв'язку трудового навчання з основами наук, які розкриті в працях П.Атутова, Н.Бабкіна, С.Батишева, А.Бешенкова, Ю.Васильєва, В.Полякова, М.Скаткіна, С.Шабалова і ін.

Мистецтвознавчі, естетико-технічні і педагогічні проблеми професійного художнього конструювання розглядаються в працях І.Волкотруба В.Зінченка, Є.Лазарєва, Г.Мінервіна, А.Сімоніка, Ю.Солов'єва, Ю.Сомова, В.Сидоренко (Росія), П.Татіївського і ін.

Питання вдосконалення методики трудового навчання висвітлені в численних дослідженнях О.Гедвілло, В.Гетти, Р.Гуревича, В.Дідуха, Л.Денисенко, В.Кузьменка, О.Коберника, Г.Левченка, В.Мадзігона, В.Сидоренка, Г.Терещука, Д.Тхоржевського та інших учених.

Провідним напрямом реалізації нового змісту трудового навчання на сучасному етапі є проектно-технологічна діяльність, у якій поряд із формуванням інших видів загальнонавчальних знань та умінь починається й формування художньо-конструкторських знань та вмінь. Цій проблемі присвячені наукові праці О.Коберника, Г.Кондратюка, В.Сидоренка, В.Симоненка, С.Ящука та інших.

Визначаючи безперечну цінність названих вище досліджень, потрібно підкреслити, що саме методичний аспект формування художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників у процесі трудового навчання всебічно не досліджувався. Аналіз педагогічної літератури з даної проблеми, стан її розв'язання в шкільній практиці приводить до висновку про необхідність розробки методики формування художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників у процесі трудового навчання в загальноосвітньому навчальному закладі.

Таким чином, актуальність і недостатня розробленість даної проблеми в теорії та практиці трудового навчання, наявність суперечностей, необхідність її подальшого дослідження й обумовили вибір теми дисертації: **“Формування художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників у процесі проектування і виготовлення швейних виробів”**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження входить до тематичного плану науково-дослідної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини як складова проблеми “Модернізація змісту, форм і методів трудового навчання в загальноосвітній школі” та виконане в рамках держбюджетної теми “Наукові

основи модернізації змісту і технології трудової підготовки учнів сільської загальноосвітньої школи” (державний реєстраційний номер 0102U007196) на замовлення Міністерства освіти і науки України. Тема дисертаційного дослідження затверджена на засіданні вченої ради Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол №14 від 7 липня 2003 року) та погоджена у Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол №3 від 30 березня 2004 року).

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити методику формування художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників у процесі проектування і виготовлення швейних виробів.

Відповідно до мети визначено **завдання дослідження:**

1. Вивчити сучасний стан досліджуваної проблеми в педагогічній теорії і практиці та на цій основі розкрити зміст та структуру понять “художньо-конструкторські знання та вміння старшокласників”.

2. Визначити критерії, показники та виявити рівні сформованості художньо-конструкторських знань та умінь в учнів старшого шкільного віку.

3. Розробити та апробувати зміст навчального модуля “Основи проектування одягу” для профільного навчання учнів 10-11 класів.

4. Обґрунтувати та експериментально перевірити методику формування художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників у процесі проектування і виготовлення швейних виробів у процесі профільного навчання.

Об’єкт дослідження – профільна технологічна підготовка старшокласників загальноосвітньої школи.

Предмет дослідження – методика формування художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників у процесі проектування і виготовлення швейних виробів.

Гіпотеза дослідження полягає у припущенні, що процес формування художньо-конструкторських знань та вмінь учнів старших класів під час проектування і виготовлення швейних виробів буде більш ефективним, якщо спиратиметься на науково обґрунтовану методику навчання, в основу якої покладено сучасний зміст та комплекс основних етапів і стадій проектно-технологічної діяльності, а методичне забезпечення включатиме систему інноваційних засобів, форм і методів навчання та враховуватиме вікові та індивідуальні особливості учнів старшого шкільного віку.

Теоретичною та методологічною основою дослідження є: основні положення філософії освіти, соціології, психології, педагогіки щодо наукової організації навчально-виховного процесу з метою підвищення його ефективності на уроках трудового навчання, дидактика трудового навчання; фундаментальні психолого-педагогічні концепції навчання та розвитку особистості; положення психолого-педагогічної та методичної науки про формування загальнотрудових і спеціальних знань та вмінь учнів, Закон України “Про загальну середню освіту”, Державна національна програма “Освіта”, “Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті”; Концепція загальної середньої освіти, Концепція профільного навчання в старшій школі, Державний стандарт освітньої галузі “Технологія”. У дисертації використано концепції та ідеї особистісно-

діяльнісного підходу до аналізу педагогічних явищ і процесів (Б.Ананьєв, В.Андрущенко, В.Афанасьєв, В.Беспалько, Б.Ломов); загальнотеоретичні положення про зв'язок трудового навчання з основами наук (П.Атутов, Н.Бабкін, С.Батишев, А.Бешенков, Ю.Васильєв, А.Дьомін, В.Мадзігон, В.Поляков, В.Сидоренко, М.Скаткін, С.Шабалов); формування творчої особистості учнів (І.Волков, І.Волощук, Л.Виготський, О.Лука, О.Леонтєв, Н.Мартинюк, М.Морозов, В.Моляко, Я.Пономарьов, В.Чудновський, В.Юркевич); організації проектно-технологічної діяльності учнів у процесі трудового навчання (О.Коберник, Г.Кондратюк, Н.Матяш, М.Ретівих, В.Сидоренко, В.Симоненко, С.Ящук).

Методи дослідження:

теоретичні – вивчення і аналіз філософської, психологічної, педагогічної, фізіологічної, антропологічної та спеціальної (призначеної для фахівців швейного виробництва) літератури з теми дослідження, навчальних програм, підручників та методичних посібників з трудового навчання, періодичних видань, а також порівняння, систематизація, узагальнення здобутої інформації з метою встановлення взаємозв'язку тенденцій розвитку художнього конструювання і трудової підготовки учнів, вивчення сучасного змісту та форм організації художньо-конструкторської підготовки старшокласників загальноосвітніх навчальних закладів, метод експертних оцінок;

емпіричні – вивчення та узагальнення досвіду роботи вчителів-практиків, опитування (бесіди та анкетування) учнів та вчителів трудового навчання з метою вивчення їх ставлення до художньо-конструкторської діяльності, педагогічне спостереження за ефективністю здійснення профільної підготовки старшокласників в загальноосвітніх навчальних закладах для встановлення рівня сформованості художньо-конструкторських знань та вмінь школярів, педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний) використання розроблених змісту та методики художньо-конструкторської діяльності старшокласників та виявлення динаміки формування в учнів художньо-конструкторських знань та вмінь у процесі профільної підготовки;

статистичні – математичні методи обробки експериментальних даних (перевірялися, обґрунтовувалися теоретичні прогнози, вивчалася ефективність застосування змісту та методики формування художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників у процесі проектування та виготовлення швейних виробів).

Етапи дослідження. Дослідження проводилось у три етапи з 2004 по 2008 роки. *Перший етап* дослідження (2004–2005 рр.) включав вивчення й аналіз філософської, психолого-педагогічної, історичної, фізіологічної, антропологічної та спеціальної літератури з теми дослідження; обґрунтування необхідності введення модуля з основ художнього конструювання в зміст проектно-технологічної підготовки старшокласників у процесі профільного навчання. Це дозволило уточнити тему та конкретизувати завдання дослідження, а також підготувати необхідні матеріали для дослідно-експериментальної роботи. На цій основі обґрунтовано мету і завдання дисертаційної роботи, а також робочу гіпотезу, відпрацьовано методику теоретичного і

експериментального дослідження. *Другий етап* дослідження (2005–2007 рр.) передбачав дослідно-експериментальну роботу в старших класах загальноосвітніх навчальних закладів з метою перевірки доступності та уточнення змісту навчального модуля, форм і методів формування художньо-конструкторських знань та вмінь учнів. На основі здобутих результатів і зроблених висновків було доопрацьовано навчальний модуль з основ проектування одягу для учнів старших класів та розроблено методичку його викладання. *На третьому етапі* (2007–2008 рр.) проводилося дослідження ефективності реалізації змісту розробленого навчального модуля, методички викладання основ проектування одягу. На цьому етапі здійснювалося порівняння результатів дослідження на різних стадіях експериментальної роботи, узагальнювалися основні результати дослідження, формулювалися висновки, здійснювалося наукове та літературне оформлення тексту дисертації.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилась на базі Уманського МНВК та Собківського НВК Уманського району Черкаської області, Шепетівського МНВК та Шепетівського загальноосвітнього пансіону I–III ступенів Хмельницької області, спеціалізованої ЗОШ I–III ступенів № 27 м. Хмельницького, ЗОШ I–III ступенів № 4 м. Дрогобича Львівської області, ЗОШ I–III ступенів с. Ситківці Немирівського району Вінницької області, НВК № 30 м. Полтава. Всього до дослідження було залучено 428 учнів старших класів та 12 вчителів.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що:

- *вперше* художнє конструювання в процесі профільної підготовки старшокласників розглядається як невід’ємна складова проектно-технологічної діяльності учнів; теоретично обґрунтовано методичку формування художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників у процесі проектування і виготовлення швейних виробів, розроблено критерії їхнього оцінювання; визначено психолого-педагогічні умови, які забезпечують ефективність цього процесу;

- *уточнено* сутність художньо-конструкторської діяльності учнів старших класів у процесі проектування і виготовлення швейних виробів як важливого чинника розвитку їх творчої активності;

- *подальшого розвитку набули* положення щодо форм, методів та засобів формування художньо-конструкторських знань та вмінь учнів старшої школи.

Практичне значення результатів дослідження полягає у розробці та впровадженні науково обґрунтованого та експериментально перевіреного навчального модуля “Основи проектування одягу”, методички формування художньо-конструкторських знань та вмінь у процесі проектування і виготовлення швейних виробів у практику роботи шкіл, розробці навчально-методичного посібника для вчителів загальноосвітніх навчальних закладів з питань проектування і виготовлення швейних виробів.

Здобуті експериментальні дані та висновки можуть бути використані вчителями трудового навчання в аспекті удосконалення методички проектно-технологічного навчання учнів старших класів у процесі профільної підготовки.

Результати можуть бути застосовані в процесі підготовки майбутніх учителів технології зі спеціалізації “Швейна справа” та в системі післядипломної освіти.

Результати дисертаційного дослідження *впроваджено* в практику роботи вчителів трудового навчання Уманського МНВК Черкаської області (довідка № 125 від 14.03.2008 р.) та Собківського НВК Уманського району Черкаської області (довідка № 17 від 21.01.2008 р.), Шепетівського МНВК (довідка № 20 від 17.01.2008 р.) та Шепетівського загальноосвітнього пансіону I-III ступенів Хмельницької області (довідка № 04 від 14.01.2008 р.), Хмельницької спеціалізованої ЗОШ I-III ступенів № 27 (довідка № 23 від 30.01.2008 р.), Дрогобицької ЗОШ I-III ступенів № 4 Львівської області (довідка № 18 від 22.01.2008 р.), ЗОШ I-III ступенів с. Ситківці Немирівського району Вінницької області (довідка № 28 від 27.03.2008 р.), НВК № 30 м. Полтава (довідка № 69 від 05.03.2008 р.).

Вірогідність результатів дослідження забезпечується методологічною обґрунтованістю його вихідних теоретичних положень; застосуванням комплексу методів дослідження, адекватних його меті і завданням; репрезентативністю вибірки; поєднанням кількісного та якісного аналізу одержаних результатів, позитивними даними апробації основних положень дослідження в практиці загальноосвітніх шкіл.

Апробація результатів дослідження здійснювалася шляхом обговорення основних положень і результатів дисертаційного дослідження на 4 Міжнародних науково-практичних конференціях: “Інноваційні технології в професійній підготовці вчителя трудового навчання: проблеми теорії і практики (присвячена пам’яті академіка Д.О.Тхоржевського)” (Полтава, 2006; 2007 р.), “Проблеми трудової і професійної підготовки на початку XXI-го століття” (Слов’янськ, 2008 р.), “Інновації в педагогічній освіті європейського простору” (Полтава, 2009 р.); на 2 Всеукраїнських науково-практичних конференціях: “Сучасні педагогічні технології формування готовності молоді до соціально-виробничої адаптації в профільному та професійному навчанні” (Херсон, 2005 р.), “Формула творчості: теорія і методика мистецької освіти” (Луганськ, 2009 р.); на 4 Всеукраїнських науково-методичних семінарах: “Трудова підготовка в школі XXI століття: проблеми, пошуки, перспективи” (Умань, 2002 р.), “Сучасні проблеми художньо-трудової підготовки вчителів: теорія, досвід, зміст і технології” (Дрогобич, 2006 р.), “Формування проектно-дослідницької культури школярів на уроках трудового навчання” (Хмельницький, 2007 р.), “Актуальні проблеми професійної підготовки вчителів трудового навчання в умовах модернізації технологічної освіти в Україні” (Умань, 2008 р.); на засіданнях кафедри теорії та методики трудового і професійного навчання та науково-дослідної лабораторії “Проблеми трудової підготовки учнів сільської загальноосвітньої школи” технолого-педагогічного факультету Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, на Всеукраїнських та обласних семінарах методистів з трудового навчання, методичних об’єднаннях учителів трудового навчання м. Умані, Уманського району Черкаської області, м. Полтави та Полтавського району

Полтавської області, через публікацію наукових праць, у яких відображено основні теоретичні і практичні положення дисертації.

Публікації. Основні положення та результати дослідження висвітлено в 12 одноосібних публікаціях автора: 7 наукових статей надруковані у фахових виданнях, затверджених ВАК України. 4 статті – у наукових виданнях, 1 - навчально-методичний посібник.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел із 254 найменувань. Загальний обсяг становить 298 сторінок друкованого тексту, з яких 182 сторінки основного тексту. Робота містить 10 рисунків, 22 таблиці, 18 додатків на 93 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність проблеми, доцільність дослідження, визначено об'єкт, предмет, мету, сформульовано гіпотезу та основні завдання, висвітлено методи, викладено теоретичні основи дослідження, розкрито його наукову новизну, практичне значення отриманих результатів, наведено відомості про апробацію і впровадження результатів дослідження, структуру роботи.

У першому розділі – **“Теоретичні засади формування художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників”** – здійснено теоретичний аналіз досліджуваної проблеми; на основі психолого-педагогічних досліджень уточнено сутність понять “художньо-конструкторська діяльність”, “художньо-конструкторські знання та вміння”; проаналізовано процес та результати констатувального експерименту, розроблено критерії оцінювання та рівні сформованості художньо-конструкторських знань та вмінь; визначено психолого-педагогічні умови, що впливають на формування художньо-конструкторських знань та вмінь у процесі профільного навчання.

Теоретичний аналіз науково-методичної літератури дозволив нам визначити сутність та структуру понять “художнє конструювання”, “художньо-конструкторська діяльність”, “художньо-конструкторські знання та вміння”. Зокрема, художньо-конструкторська діяльність трактується нами як одна з форм творчої діяльності, що підпорядкована загальним закономірностям теорії діяльності і спрямована на формування гармонійного наочно-просторового середовища й задовольняє матеріальні і духовні потреби людини. У той же час було виявлено, що в педагогічній та методичній науці відсутній єдиний підхід до визначення поняття “художнє конструювання”. Аналізуючи погляди дослідників, ми дійшли висновку, що художнє конструювання є органічною складовою проектно-технологічної діяльності.

У процесі художньо-конструкторської діяльності формуються художньо-конструкторські знання та вміння на рівні міжпредметних зв'язків. Базою для їх формування мають бути всі навчальні предмети. У нашому дослідженні – це трудове навчання, яке дозволяє поєднувати художній та естетичний аспекти під час проектно-технологічної діяльності і створює умови для розширення естетичної і проектної спрямованості праці учнів. У процесі дослідження ми

дійшли висновку, що “художньо-конструкторські знання та вміння” – це сукупність спеціальних і специфічних знань та умінь, необхідних для здійснення художньо-конструкторської діяльності, спрямованої на створення гармонійного наочно-просторового середовища, що відповідає матеріальним і духовним потребам людини. Ці знання та вміння ґрунтуються на спільних психічних властивостях, які набувають специфічних особливостей в кожній діяльності відповідно до її змісту. До художньо-конструкторських *знань* нами віднесено: знання художньо-конструкторського аналізу швейних виробів (виявлення переваг і недоліків форми, зовнішнього вигляду виробу, доцільності, зручності користування (ергономічності)); основних понять художнього конструювання (поняття про формоутворення і композицію одягу, основних понять про колір, його ролі в композиції, принципів застосування в художньому конструюванні одягу, значення художнього конструювання для сучасного швейного виробництва і т. і.); основних вимог художнього конструювання до промислових виробів (функціональні, ергономічні, естетичні, технологічні, економічні); основних принципів художнього конструювання (єдність утилітарного та естетичного, вибір рішення на основі альтернативності, логічність та цілеспрямованість творчого пошуку); способів здійснення різних видів художньо-конструкторської діяльності (художньо-конструкторське проектування, ескізування, моделювання, евристичний пошук і т.і.); етапів художньо-конструкторського проектування та виділені наступні художньо-конструкторські *вміння*: аналізувати швейні вироби (виявляти переваги та недоліки форми, зовнішнього вигляду; визначати функціональне призначення; бачити пропорції, гармонію окремих деталей з іншими і виробу в цілому відповідно до вимог художнього конструювання); користуватися технічним малюнком і ескізом під час ілюстрації творчої думки, знаходити самий інформативний варіант відображення задуманої форми швейного виробу; враховувати функціональні, ергономічні, естетичні і технологічні вимоги в процесі художньо-конструкторського проектування; дотримуватись принципів художньо-конструкторської діяльності; застосовувати евристичні методи художнього конструювання під час вирішення художньо-конструкторських завдань; дотримуватись етапів художньо-конструкторського проектування. Процес формування художньо-конструкторських знань та умінь залежить від змісту навчального матеріалу, індивідуально-психічних особливостей учнів, педагогічної майстерності педагогів.

Результати аналізу психолого-педагогічної, методичної літератури, спостереження за навчально-трудою діяльністю на уроках трудового навчання, вивчення досвіду вчителів показали, що художньо-конструкторські знання та вміння успішно формуються в проектно-технологічній системі трудового навчання, яка характеризується творчою діяльністю, кінцевим результатом якої є розробка й виготовлення творчого проекту. Результати наукових досліджень учених дозволяють нам стверджувати, що процес проектування і виготовлення швейних виробів передбачає залучення школярів до різних видів діяльності: навчальної, пошукової, практичної, пізнавальної, трудової, дослідної, у тому числі й художньо-конструкторської. Ефективність

проектно-технологічної діяльності підвищується там, де учні проектують вироби з урахуванням художньо-конструкторського аспекту, що в майбутньому стає основою художньо-конструкторського мислення.

Аналіз шкільних програм, вивчення практики роботи загальноосвітніх навчальних закладів показало, що формуванню художньо-конструкторських знань та вмінь у процесі профільної підготовки старшокласників приділяється недостатньо уваги. Констатувальний етап експерименту показав, що переважна більшість учнів (понад 65%) мають недостатній рівень сформованості художньо-конструкторських знань та вмінь, не можуть розкрити сутність формоутворення і композиції, визначити чинники, що впливають на формоутворення майбутнього виробу, мають недостатні уявлення про художньо-конструкторське проектування, про вимоги художнього конструювання до промислових виробів. В учнів виникають труднощі в аналізі (оцінці) швейних виробів, у визначенні функціонального призначення моделей, виявленні переваг і недоліків форм, зовнішнього вигляду швейних виробів, зручності користування. Старшокласники не можуть чітко аргументувати запропоновані підходи до вирішення проектних завдань, виявляють здатність частково висловлювати свої думки, не мають достатніх навичок активної художньо-конструкторської діяльності. Таким чином, елементарні знання та вміння з художнього конструювання не дозволяли учням проявити творчу активність, нестандартність та оригінальність у вирішенні навчально-трудових завдань, а відсутність художньо-конструкторського проектування в процесі створення швейних виробів не забезпечує формування потреб і інтересу до отримання необхідних художньо-конструкторських знань та вмінь.

У роботі обґрунтовується система рівнів сформованості художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників у процесі трудового навчання за такими *критеріями*: оволодіння знаннями з основ художнього конструювання; сформованість художньо-конструкторських умінь; рівень виконання художньо-конструкторських завдань (репродуктивний, творчо-репродуктивний, творчий) та *рівнями* їх сформованості (високий, достатній, середній, початковий).

У результаті проведеного констатувального етапу дослідження виявлено комплекс психолого-педагогічних умов, які визначають ефективність формування художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників, а саме: формування пізнавальних потреб у здобутті художньо-конструкторських знань та вмінь; визначення орієнтовної програми основних дій у процесі вирішення художньо-конструкторських завдань; здійснення поетапного формування розумових дій під час виконання учнями різних навчально-трудових завдань; активізація пізнавальної діяльності учнів методами проблемного навчання й евристичних методів художньо-конструкторського пошуку з метою розвитку творчого мислення, розкриття індивідуальності учнів, розвитку ініціативи в розширенні знань та вмінь з художнього конструювання.

У загальному можна стверджувати, що в старшій школі проблема художньо-конструкторської підготовки, яку ми розглядаємо як невід'ємну складову проектно-технологічної діяльності, не має глибоко продуманої системи

та індивідуального вираження, недостатньо відображає специфіку профільного технологічного навчання. Усе це висуває потребу суттєво переглянути роль і місце художнього конструювання у процесі проектування і виготовлення швейних виробів.

У другому розділі – **“Експериментальна перевірка методики формування художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників у процесі проектування і виготовлення швейних виробів”** – визначено, обґрунтовано та впроваджено в практику роботи старшої школи зміст навчального модуля “Основи проектування одягу”, розкрито й експериментально перевірено комплекс організаційних форм, методів та засобів навчання, викладено методику та результати формувального етапу експериментальної роботи.

Аналіз сучасного стану формування художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників і результати констатувального експерименту дозволили зробити висновок, що традиційний зміст, форми і методи навчання не забезпечують достатнього рівня сформованості в учнів 10-11 класів художньо-конструкторських знань та вмінь, що й спонукало нас до обґрунтування змісту навчального модуля “Основи проектування одягу”.

Відбір змісту навчання основам проектування одягу проводився нами на основі принципів інтеграції (питанням інтеграції в трудовому навчанні присвячені роботи В.Сидоренка, Д.Тхоржевського), а навчальний процес здійснювався згідно модульної технології (теорія і практика модульного навчання розкриті у працях А.Алексюка, Я.Болюбаша, М.Власко, К.Левківського, П.Сікорського, Ю.Сухарнікова, А.Фурмана, П.Юцявичене).

На основі загальної процедури формування змісту навчального предмету, навчальний матеріал для модуля був відібраний за розробленою нами схемою, в якій враховувалися загальнодидактичні та специфічні принципи відбору навчального матеріалу, а також психолого-педагогічні умови підготовки учнів до художньо-конструкторської діяльності (рис.1).

Для більшої об’єктивності у відборі матеріалу для навчального модуля ми використали метод експертної оцінки значущості окремих відомостей (цей метод широко і успішно використовувався в дослідженнях А.Верхоли, Б.Гершунського, М.Тименка при розробці певних навчальних курсів).

Згідно визначеного змісту компонентів, до складу навчального матеріалу модуля увійшли відомості, що розкривають взаємозв’язок одягу і людини, базові поняття з наук і дисциплін, пов’язаних з проектуванням швейних виробів; формують художньо-конструкторські знання і вміння, сприяють набуттю досвіду творчої діяльності в процесі створення нових моделей одягу.

З метою визначення оптимальної структури модуля, дослідження логічних внутрішньо- і міжпредметних взаємозв’язків, наступності в навчанні, нами було використано графоаналітичний метод структурування (питанням розробки конкретних методик структурування займались С.Артюх, Г.Атанов, А.Ашерев, С.Бутаков, С.Капленко, О.Киверялг, Ю.Карякін, А.Мелецінек, В.Приходько, Д.Сингаївський, І.Федоров), який полягає в побудові графів з подальшою їх перевіркою за методикою матричного аналізу змісту навчальних програм, для

чого складалась робоча матриця з основою, яка дорівнює кількості визначальних тем модуля. При визначенні дидактичних зв'язків між елементами навчального матеріалу враховувався їх поділ за значимістю, запропонований О.Киверялгом, на чотири групи: 1) дуже важливі зв'язки; 2) важливі зв'язки; 3) неважливі зв'язки; 4) відсутність зв'язку. Значимість дуже важливих зв'язків і важливих оцінювалась "1", а неважливих і відсутніх – "0". На основі складеної матриці було визначено елементи (теми) навчального матеріалу, які підлягають лінійно-концентричному вивченню (на це вказували замкнуті контури в матриці) і лінійному (у вихідній матриці їм відповідали дидактичні зв'язки, розміщені вище нульової діагоналі).

Рис. 1. Формування змісту навчального модуля

Структура авторського навчального модуля включає "Вступ" і п'ять змістових субмодулів: "Одяг і костюм", "Людина та одяг", "Закономірності композиції костюма", "Основи художнього проектування костюма", "Художнє конструювання одягу". Тематику модуля забезпечують послідовне включення учнів в усі етапи цілісного процесу проектування швейних виробів з обов'язковим урахуванням художньо-конструкторського аспекту. Така структура змісту навчання основам проектування одягу забезпечує залучення учнів не лише до практичної технологічної діяльності, а й до проектної та дослідницької. Акцент у роботі учнів переноситься саме на розвиток творчого і критичного мислення,

уміння працювати з інформаційними джерелами, різними видами проектно-технологічної документації, формування в учнів навичок проектної діяльності, уміння здійснювати аналіз та оцінку технологічних об'єктів, свідомо обирати ті чи інші технологічні процеси й технічні засоби.

Методика експериментального навчання учнів 10-11 класів основ художнього конструювання в процесі проектування та виготовлення швейних виробів передбачала використання комплексу педагогічних технологій, форм організації, методів та засобів навчання.

Зокрема встановлено, що процес формування художньо-конструкторських знань та вмінь учнів найбільш успішно відбувається в результаті застосування лекційно-практичної системи навчання (за М.Гузиком), яка дозволяє поєднати теоретичну та практичну діяльність учнів.

Ефективність формування художньо-конструкторських знань та вмінь учнів у процесі реалізації авторського модуля, як показало наше дослідження, забезпечується за умови застосування проектної технології (праці О.Коберника, В.Сидоренка, В.Симоненка, Г.Терещука, С.Ящука), оскільки художнє конструювання є невід'ємною складовою проектно-технологічної діяльності, що включає сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів, творчих за своєю сутністю.

З метою формування у старшокласників умінь самостійно конструктивно мислити, сприймати та генерувати нові ідеї, використовувати сучасні технології, бути комунікабельними, контактними в різних групах тощо у процесі формувального експерименту нами були використані як традиційні (пояснювально-ілюстративні та репродуктивні), так і активні (проблемно-пошуковий і дослідницький) методи, евристичні методи художньо-конструкторського пошуку, різні форми (фронтальна, групова, парна, індивідуальна) та засоби (застосування наочності, технічних засобів навчання, комп'ютерної техніки, різних літературних джерел та ін.) організації навчально-трудової діяльності учнів. Розроблений нами комплекс педагогічних технологій, методів та засобів, форм організації навчання забезпечував особистісно орієнтований підхід у виконанні учнями навчально-трудових завдань, розрахованих на творчу індивідуальну діяльність, містив різні за складністю і обсягом види проектно-графічних та проектних завдань, що поступово ускладнювалися. В якості основних визначені наступні типи завдань з: 1) художньо-конструкторського аналізу виробів; 2) розробки площинної композиції та конструкції майбутнього виробу; 3) вирішення завдань за зразком (аналогіями); 4) вирішення завдань за умовою (дослідження, комбінування, переконструювання); 5) творче вирішення завдань (проектування виробів за власним задумом).

Результати діагностування сформованості художньо-конструкторських знань та вмінь учнів по закінченню формувального етапу дослідження показали, що учні експериментальних класів продемонстрували значні переваги у художньо-конструкторських знаннях та вміннях, ніж учні контрольних класів, що відображено в таблиці 1.

Динаміка сформованості художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників

Рівень сформованості ХК знань, %	Контр. Класи		Експер. класи		Рівень сформованості ХК вмінь, %	Контр. класи		Експер. класи	
	10	11	10	11		10	11	10	11
I (високий)	10,0	11,8	15,7	24,0	I (високий)	8,2	10,3	15,2	23,3
II (достатній)	16,2	18,2	26,7	38,1	II (достатній)	14,8	17,3	26,2	36,0
III (середній)	30,7	35,3	39,8	31,7	III (середній)	34,8	37,8	39,5	34,3
IV (початковий)	43,1	34,7	17,8	6,2	IV (початковий)	42,2	34,5	19,1	6,3

Також відмічено, що учні експериментальних класів проявили підвищений інтерес та допитливість до матеріалу, що вивчався, вони висували значну кількість оригінальних ідей, уміли довести власну думку, самостійно або в групах виконували дослідні чи творчі завдання, проекти.

Динаміка сформованості художньо-конструкторських знань та вмінь засвідчила, що після проведеного дослідження високий рівень сформованості вищезазначених знань в експериментальних класах зріс із 15,7% до 24,0%; достатній рівень - із 26,7% зріс до 38,1%. На початковому рівні залишилося лише 6,2% учнів експериментальних класів, тоді як у контрольних класах відсоток таких склав 34,7. Високий рівень сформованості художньо-конструкторських вмінь в експериментальних класах зріс із 15,2% до 23,3%; достатній рівень - із 26,2% зріс до 36,0%. На початковому рівні залишилося 6,3% учнів експериментальних класів, у контрольних класах відсоток таких учнів склав 34,5.

Аналіз результатів дослідження (рис. 2) доводить, що учні експериментальних класів виявили вищий рівень сформованості художньо-конструкторських знань та вмінь, ніж учні контрольних класів, причому, найбільша динаміка простежується під час виконання старшокласниками самостійних навчальних проектних завдань.

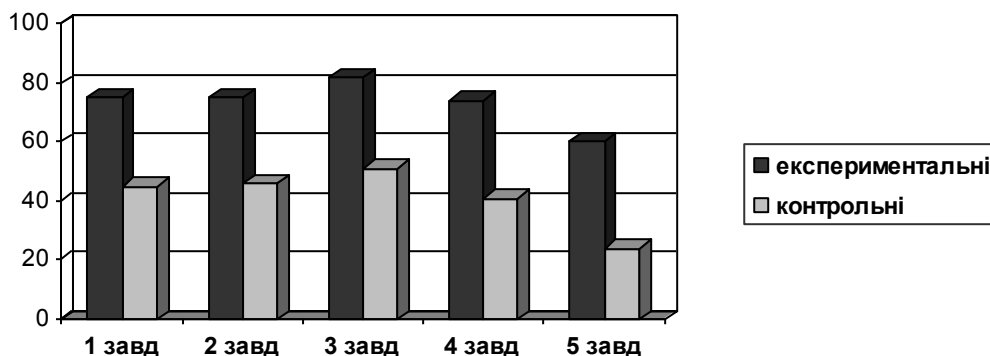

Рис. 2. Динаміка сформованості художньо-конструкторських знань та вмінь (% високого рівня)

Система навчальних завдань, що поетапно ускладнюються в процесі експериментальної художньо-конструкторської діяльності учнів старших класів, дозволила виявити й рівні їх художньо-конструкторського мислення. Аналізуючи виконання ними навчально-трудова завдань різної складності виявлялася сформованість різних розумових дій у контрольних і експериментальних групах (здатність до складних видів порівняння – виявлення загального в різному і різного в загальному, здатність до різних ступенів узагальнення і конкретизації). Основними *критеріями* сформованості художньо-конструкторського мислення були вибрані дії, що характеризують творчу продуктивність мислення, а саме: здатність до теоретичного аналізу, до прогнозування результатів, до вибору ефективних способів проектування виробів, а також активність у пошуках вирішення поставленого завдання та проектна якість ідей.

Встановлено, що в учнів, які навчалися за розробленим нами навчальним модулем, початковий рівень художньо-конструкторського мислення становить всього 5%, тоді як у контрольних класах - 16%. Помітні позитивні зміни спостерігаються в експериментальних класах при визначенні високого, а особливо, достатнього та середнього рівнів: показник високого рівня зріс на 6%, достатнього - на 26%, а середнього - на 21%, що засвідчує здатність учнів порівнювати, систематизувати і узагальнювати, виділяти найкращий варіант, самостійно вибирати ефективний спосіб проектування виробів.

Для перевірки достовірності результатів експериментальної методики формування художньо-конструкторських знань та вмінь ми застосували метод статистичних гіпотез – критерій Колмогорова-Смірнова.

Таким чином, проведена експериментальна робота підтвердила гіпотезу дослідження. Представлена методика формування художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників у процесі трудового навчання є досить ефективною.

ВИСНОВКИ

1. Формування художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників є однією з необхідних складових якісної їх підготовки до майбутньої професійної діяльності в умовах сучасних соціально-економічних перетворень у суспільстві. У результаті дослідження встановлено, що профільна технологічна підготовка має значні потенційні можливості для формування означених знань та вмінь. Водночас зміст традиційного навчального матеріалу, який вивчався у старших класах з основ швейної справи, його навчально-методичне забезпечення в загальноосвітніх навчальних закладах не відповідає вимогам сьогодення. Це обумовлює необхідність розроблення змісту та удосконалення методики профільного технологічного навчання, яка має враховувати особливості художньо-конструкторської підготовки учнів.

На основі теоретичного аналізу психолого-педагогічної й методичної літератури художнє конструювання розглядається нами як важлива складова сучасного виробництва та проектно-технологічної діяльності учнів, визначені особливості художньо-конструкторської діяльності старшокласників у

проектуванні та виготовленні швейних виробів. Результатом художньо-конструкторської діяльності має стати система відповідних знань та практичних умінь. Художньо-конструкторські знання та вміння трактуються нами як сукупність спеціальних і специфічних знань та вмінь, необхідних для здійснення художньо-конструкторської діяльності, спрямованої на створення гармонійного наочно-просторового середовища, що відповідає матеріальним і духовним потребам людини. Ці знання та вміння ґрунтуються на спільних психічних властивостях, які набувають специфічних особливостей у кожній діяльності відповідно до її змісту.

2. Розроблено алгоритм діагностики сформованості художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників, що передбачає систему *критеріїв* (оволодіння знаннями з основ художнього конструювання; сформованість художньо-конструкторських умінь; рівень виконання художньо-конструкторських завдань (репродуктивний, творчо-репродуктивний, творчий) та *рівнів* їх сформованості (високий, достатній, середній, початковий), які відображають якісні та кількісні характеристики.

На основі визначених критеріїв, показників та рівнів проведено констатувальний етап дослідження, який показав, що в цілому учні виявили початковий рівень знань (49,5%) та вмінь (52,2%) з художнього конструювання, що не дозволяє учням проявити творчу активність, нестандартність, оригінальність у вирішенні завдань, а відсутність художньо-конструкторського проектування в процесі створення виробів не забезпечує формування потреб і інтересу до отримання необхідних художньо-конструкторських знань та вмінь. Разом з тим, загальне бажання учнів вивчати, а вчителів викладати основи художнього конструювання, виявлене в ході констатувального експерименту, підтвердило нашу думку про доцільність формування художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників у процесі проектування і виготовлення швейних виробів.

3. У роботі теоретично обґрунтовано, розроблено та апробовано навчальний модуль “Основи проектування одягу”, що є складовою частиною навчальної програми “Швейна справа” для профільної технологічної підготовки учнів 10-11 класів. В основу створення модуля було покладено загальнодидактичні та спеціальні принципи відбору навчального матеріалу, а також психолого-педагогічні умови підготовки учнів до художньо-конструкторської діяльності. Навчальний модуль побудовано на принципах інтеграції, а навчальний процес здійснювався на засадах лекційно-практичної системи. В основу структурування змісту модуля було покладено логічні взаємозв’язки між темами.

Вивчення модуля передбачає формування цілісної системи художньо-конструкторських *знань* (знання художньо-конструкторського аналізу швейних виробів; основних понять художнього конструювання; основних вимог художнього конструювання до промислових виробів; основних принципів художнього конструювання; способів здійснення різних видів художньо-конструкторської діяльності; етапів художньо-конструкторського проектування) та *вмінь* (аналізувати швейні вироби; користуватися технічним малюнком і

ескізом під час ілюстрації творчої думки; враховувати функціональні, ергономічні, естетичні і технологічні вимоги в процесі художньо-конструкторського проектування; дотримуватись принципів художньо-конструкторської діяльності; застосовувати евристичні методи художнього конструювання під час вирішення художньо-конструкторських завдань; дотримуватись етапів художньо-конструкторського проектування), необхідних для здійснення художньо-конструкторської діяльності у процесі проектування та виготовлення швейних виробів.

4. Експериментальна методика художньо-конструкторської підготовки старшокласників передбачає застосування комплексу педагогічних технологій, методів, форм та засобів організації навчально-трудової діяльності учнів, а саме: лекційно-практичної системи навчання, проектної технології, евристичних методів художньо-конструкторського пошуку, виконання проектних та проектно-графічних завдань, розрахованих на продуктивну діяльність учнів, що поступово ускладнюються, мають індивідуальний характер, орієнтовані на розвиток творчого мислення й активізацію пізнавальної діяльності учнів. Дана методика створює сприятливі умови для розширення естетичної і проектної спрямованості праці учнів.

Завдяки впровадженню навчального модуля та обґрунтованої методики рівень сформованості художньо-конструкторських *знань* в експериментальних класах зріс із 15,7% до 24,0%; достатній рівень - із 26,7% зріс до 38,1%. На початковому рівні залишилося лише 6,2% учнів експериментальних класів, тоді як у контрольних класах відсоток таких склав 34,7. Високий рівень сформованості художньо-конструкторських *умінь* в експериментальних класах зріс із 15,2% до 23,3%; достатній рівень - із 26,2% зріс до 36,0%. На початковому рівні залишилося 6,3% учнів експериментальних класів, у контрольних класах відсоток таких учнів склав 34,5. Це свідчить про правильність методологічних, теоретичних та методичних підходів до проблеми, яка вивчалась.

Виконана робота не вичерпує всіх аспектів проблеми формування в учнів 10-11 класів загальноосвітньої школи художньо-конструкторських знань та вмінь. Перспективними є вивчення впливу художньо-конструкторської діяльності на інтелектуальний розвиток учнів, специфіки її організації в основній школі, а також проблеми підготовки вчителів трудового навчання до організації цього виду діяльності учнів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Харитонова, В.В. Мистецтво як засіб формування художньо-конструкторських знань і вмінь учнів / Харитонова В.В. // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / МОН України, УДПУ імені Павла Тичини; гол. ред. Побірченко Н.С. – К.: Міленіум, 2004. – Вип.7. – С.145-154.

2. Харитонова, В.В. Проектування і виготовлення виробів у техніці в'язання гачком / Валентина Харитонова // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2003. – № 2. – С.18-21.

3. Харитонова, В.В. Сутність та основні етапи становлення і розвитку художнього конструювання / В.В. Харитонова // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / МОН України, УДПУ імені Павла Тичини; гол. ред. Побірченко Н.С. – К.: Міленіум, 2005. – Вип. 12. – С.151-158.

4. Харитонова, В.В. Професійне самовизначення старшокласників в процесі художньо-конструкторської діяльності / Валентина Харитонова // Педагогічні науки: зб. наук. праць Херсонського державного університету / МОН України, ХДУ. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2006. – Вип. 41. – С.202-205.

5. Харитонова, В. Формування художньо-конструкторських знань та вмінь учнів у процесі проектування та виготовлення одягу / Валентина Харитонова // Молодь і ринок. – 2006. – №6 (21). – С.110-115.

6. Харитонова, В.В. Формування художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників у процесі застосування лекційно-практичної системи профільного навчання / Валентина Харитонова // Проблеми трудової і професійної підготовки: наук.-метод. збірник Слов'янського державного педагогічного університету / МОН України, СДПУ; під ред. В.В. Стешенко. – Слов'янськ: “Печатный двор”, 2008. – Вип. 12. – С.176-183.

7. Харитонова, В.В. Художнє конструювання як складова проектно-технологічної діяльності учнів / Валентина Харитонова // Педагогічні науки: зб. наук. праць Херсонського державного університету / МОН України, ХДУ. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2007. – Вип. 46. – С.105-109.

Статті у збірниках наукових праць:

8. Харитонова, В.В. Методика проектування і виготовлення вишитих виробів / Валентина Харитонова // Методика організації проектно-технологічної діяльності учнів на уроках обслуговуючої праці: навч.-методич. посібник / В.В. Бербец, Н.В. Дубова, О.М. Коберник [та ін.] ; за заг. ред. О. М. Коберника. – К.: Наук. світ, 2003. – С.62-65.

9. Харитонова, В.В. Розробка творчих проектів з технології пошиття швейних виробів / Валентина Харитонова // Методика трудового навчання: проектно-технологічний підхід: навчальний посібник / В.В. Бербец, Н.В. Дубова, О.М. Коберник [та ін.]; за заг. ред. О.М. Коберника, В.К. Сидоренка, МОН України. – Умань: СПД Жовтий, 2008. – С.179-189.

10. Харитонова, В.В. Художнє конструювання виробів у процесі проектно-технологічної діяльності / В.В. Харитонова // Інноваційні технології в професійній підготовці вчителя трудового навчання: проблеми теорії і практики: зб. наук. праць Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка / МОН України, ПДПУ імені В.Г. Короленка. – Полтава: ПДПУ, 2006. – Вип.1. – С.364-368.

11. Харитоновна, В.В. Роль композиції в процесі художньо-конструкторської діяльності учнів / Валентина Харитоновна // Інноваційні технології в професійній підготовці вчителя трудового навчання: проблеми теорії і практики: зб. наук. праць Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка / МОН України, ПДПУ імені В.Г. Короленка. – Полтава: ПДПУ, 2007. – Вип.2. – С.362-365.

Навчально-методичний посібник:

12. Харитоновна, В.В. Формування художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників у процесі проектування і виготовлення швейних виробів: навчально-методичний посібник / В.В. Харитоновна. – Умань: Видавець “Сочінський”, 2009. – 134 с.

АНОТАЦІЇ

Харитоновна В.В. Формування художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників у процесі проектування і виготовлення швейних виробів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика трудового навчання. – Інститут педагогіки АПН України, Київ, 2009.

У дисертації теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено зміст та методику формування художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників у процесі проектування і виготовлення швейних виробів. Розкрито сутність понять “художньо-конструкторська діяльність, художньо-конструкторські знання та вміння”, визначено їх структуру та послідовність вивчення у процесі проектування та виготовлення швейних виробів. Розроблено критерії та визначено рівні сформованості художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників у процесі профільного навчання.

У дисертаційному дослідженні розроблено навчальний модуль “Основи проектування одягу”, визначено комплекс психолого-педагогічних умов, інноваційних технологій, організаційних форм, методів та засобів організації навчально-трудої діяльності учнів у процесі організації художньо-конструкторської діяльності старшокласників. Доведено, що запропонована методика забезпечує формування художньо-конструкторських знань та вмінь учнів у процесі проектування і виготовлення швейних виробів в умовах профільної підготовки старшокласників.

Ключові слова: художнє конструювання, художньо-конструкторська діяльність, художньо-конструкторські знання та вміння, проектно-технологічний підхід, профільне навчання старшокласників.

Харитоновна В.В. Формирование художественно-конструкторских знаний и умений старшеклассников в процессе проектирования и изготовления швейных изделий. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика трудового обучения. – Институт педагогики АПН Украины, Киев, 2009.

Диссертационное исследование посвящено проблеме обоснования и разработке методической системы формирования художественно-конструкторских знаний и умений старшеклассников в процессе профильного обучения.

В ходе исследования проведен анализ философской, психолого-педагогической и методической литературы, который позволил обобщить научные данные о художественно-конструкторской деятельности. Выявлена сущность понятий “художественно-конструкторские знания и умения” и определено их содержание.

Вследствие проведения теоретического анализа проблемы, изучения учебного процесса трудового обучения, а также учёта результатов констатирующего эксперимента разработан алгоритм диагностики формирования художественно-конструкторских знаний и умений старшеклассников в процессе профильного обучения, который предполагает систему критериев (овладение знаниями основ художественного конструирования; сформированность художественно-конструкторских умений; уровень выполнения художественно-конструкторских заданий (репродуктивный, творчески-репродуктивный, творческий)) и уровней их сформированности (высокий, достаточный, средний и начальный), которые дают качественные и количественные характеристики показателей каждого критерия.

На основе теоретического анализа отечественной и зарубежной психолого-педагогической и методической литературы, результатов экспериментального исследования обоснован перечень необходимых художественно-конструкторских знаний (знания художественно-конструкторского анализа швейных изделий; основных понятий художественного конструирования; основных требований художественного конструирования к промышленным изделиям; основных принципов конструирования; способов осуществления разных видов художественно-конструкторской деятельности; этапов художественно-конструкторского проектирования) и умений (анализировать швейные изделия; использовать технический рисунок и эскиз в процессе иллюстрации творческой мысли; учитывать функциональные, эргономические, эстетические и технологические требования в процессе художественно-конструкторского проектирования; придерживаться этапов художественно-конструкторского проектирования), впервые разработан учебный модуль “Основы проектирования одежды” с целью использования в процессе проектирования и изготовления швейных изделий и методика его изучения.

Результаты проведенного эксперимента подтвердили, что предложенная методика формирования художественно-конструкторских знаний и умений старшеклассников в процессе профильного обучения эффективна и обусловлена наличием комплекса педагогических технологий, организационных форм, методов и средств организации учебно-трудовой деятельности учащихся в процессе профильного технологического обучения.

Дееспособность предложенной методики проверена в практике работы общеобразовательных учебных заведений.

Ключевые слова: художественное конструирование, художественно-конструкторская деятельность, художественно-конструкторские знания и умения, проектно-технологический подход, профильное обучение старшеклассников.

Haritonova V.V. The formation of senior pupils artistic-design knowledge and skills in the process of designing and production of clothes. – Manuscript.

The dissertation on reception of scientific degree of a candidate of pedagogical studies by speciality 13.00.02 – the theories and methods of Labour Training. – The Institute of Pedagogics of Ukraine's Academy of Pedagogical sciences, Kyiv, 2009.

In dissertation in theory maintenance and method of forming of artistically designer knowledges and abilities of senior pupils is grounded and experimentally tested in the process of planning and making of sewings wares. Essence of concept is exposed artistically „designer activity, artistically designer knowledges and abilities“, certainly their structure and sequence of study in the process of planning and making of sewings wares. Criteria and certainly levels of formed of artistically designer knowledges and abilities of senior pupils are developed in the process of type studies.

In dissertation the investigational are developed educational module of „Basis of planning of clothes“, certainly complex of pedagogical terms, innovative technologies, organizational forms, methods and facilities of organization of educational-labour activity of students in the process of organization of artistically designer activity of senior pupils. It is well-proven that the offered method provides forming of artistically designer knowledges and abilities of students in the process of planning and making of sewings wares in the conditions of type preparation of senior pupils.

Keywords: artistic constructing, artistically designer activity, artistically designer knowledges and abilities, project-technological approach, type studies senior pupils.